

Н. І. Капустіна

Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ ім. Д. Яворницького Засн. 1849 у м. Катеринослав (нині Дніпропетровськ) як Громад. музей старожитностей Катеринослав. губ. з ініціативи дир. гімназії Я. Грахова та за сприяння губернатора А. Фабра. На поч. 20 ст. його фонди увійшли до створ. 1902 Катеринослав. обл. музею ім. О. Поля – власника приват. колекції, що стала основою експозиції. Сюди ж передав своє зібрання *Д. Яворницький* (фундатор і дир. музею в 1902–33). Від 1905 знаходиться у спец. побуд. приміщенні. 1905 і 1910 видані каталоги музею та декілька звітів про його діяльність; 1912 у 9-ти відділах представлено бл. 10-ти тис. експонатів. Від 1917 – Нар. музей Катеринославщини, від 1926 – Дніпроп. крайовий історико-археол. музей. 1927–32, коли *Д. Яворницький* очолював Дніпробуд. археол. експедицію, колекція поповнилась на 40 тис. археол. од., виявлених на тер. майбут. Дніпрогесу. Однак через звільнення вченого 1933 за звинуваченням в укр. бурж. націоналізмі вони так і не були науково опрацьовані й взяті на облік. Від 1935 – сучасна назва, 1940 присвоєно ім'я *Д. Яворницького*. Знач. втрат (бл. 60 тис. од. зберігання) зазнав музей внаслідок окупації міста і в ході евакуації до Казахстану під час 2-ї світової війни. 1968–77 проведена ген. реконструкція старого приміщення і збудоване нове (1979 група авторів проектів і будівельників відзначена Державною премією України ім. Т. Шевченка). Нині у структурі музею – 8 експозиц. залів: «Степове Подніпров'я в стародавні часи», «Край у 14–18 ст. Історія запороз. козацтва», «Катеринослав. губ. в 19 ст.», «Край у 1861–1917», «Катеринославщина в роки революцій і зброй. змагань 1917–20», «Край у 1921–41 під час соціаліст. будівництва», «Дніпроп. обл. в часи 2-ї світової війни», «Дніпропетровщина на сучас. етапі»; 4 виставк. зали, у яких постійно діють понад 50 виставок, зокрема «Вогнепал. зброя», «Холодна зброя та обладунок», «Золоті скарби музею», «Укр. геральдика: минуле і сучасність»; діорама «Битва

за Дніпро»; мемор. будинок-музей Д. Яворницького; музей «Літ. Придніпров'я»; музей. центр О. Блаватської та її родини. У фондах музею бл. 250 тис. од. зберігання, серед яких – археол. зібрання (зокрема Керносів. ідол 3 тис. до н. е., кам'яні баби 10–13 ст.), реліквії запороз. козацтва, нумізмат., фалерист., етногр. та ін. колекції. Він є наук.-метод. центром для 7-ми держ. і 145-ти громад. музеїв області. Його співроб. щороку проводять 2–3 археол. експедиції, одна із провід. тем наук. роботи – історія запороз. козацтва. 2005 тут проведений перший всеукр. фестиваль «Музей третього тисячоліття», в якому взяли участь 85 музеїв. При музеї діє б-ка, у її фондах – бл. 27 тис. книг, газет і журналів від кін. 19 ст. Видані каталоги: «Кераміка» (1964), «Нумизматика» (1965), «Оружие» (1967), «Каменные бабы» (1976), «Старопечатные кирилличные издания в Днепропетровском историческом музее 1574–1800 гг.» (1988), «Книги гражданской печати 18 в.» (1989), «Меморіальний будинок-музей Д. І. Яворницького» (1990), «Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького» (1992), «Пам'ятки писемності в збірці Дніпропетровського історичного музею» (1993), «Єгипетські старожитності» (2006); довідник-путівник «Музеї [Дніпропетровської області](#)» (2006); наук. зб.: «Дніпропетровський краєвий історико-археологічний музей» (1929), «Наш край» (1971), «Вчений-подвижник» (1991), «Скарбниця рідного краю» (1993), «З минувшини Надніпров'я» (1995), «Музей і майбутнє» (1998), «Музей і місто» (2003), «Скарби музеїв» (2005); та путівники (1960, 1966, 1971, 1977, 1979, 1981, 1984, 1999; путівник 1999 виданий у Києві, все ін. – у Дніпропетровську). Музей також видав зб. док. «Епістолярна спадщина академіка Д. І. Яворницького» (1997, вип. 1; 1999, вип. 2; 2005, вип. 3–4) і перевидав кн. Д. Яворницького «Запорожжя в залишках старовини і переказах народу» (2005; усі – Дніпропетровськ).

Рекомендована література

1. Эварницкий Д. Музей А. Н. Поля // Истор. вест. 1890;
2. Екатеринославский областной музей имени А. Н. Поля: история создания и задачи учреждения. Екатеринослав, 1905;
3. Разгон А. М. Исторические музеи в России (с начала XVIII века до 1963) // Очерки истории музей. дела в СССР. Москва, 1963. Вып. 5;
4. Хронологія історії Дніпропетровського державного історичного музею імені Д. І. Яворницького // Регіон. та заг. в історії: Тези міжнар. наук. конф., присвяч. 140-річчю від дня народж. Д. І. Яворницького та 90-літтю ХІІІ Археол. з'їзду (листопад 1995). Дн., 1995;
5. Капустіна Н. І. Дніпропетровському історичному музею – 150 років // Музей на межі тисячоліть. Дн., 1999;
6. Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького // Музеї України. 2005. № 6.

Бібліографічний опис:

Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького / Н. І. Капустіна //
Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І.
Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних
досліджень НАН України, 2008. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-22270>. –
Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).